

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Нодирзода Сайзароб Сайали дар мавзуи «Таҳаввул ва рушди равандҳои библиографияи тоҷик дар замони шуравӣ (солҳои 1960-1990): дастовардҳо ва мушкилот» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси (6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ)». -Душанбе, 2025. – 32 с.

Мавриди зикр аст, ки боз як таҳқиқоти наву ҷолиб ба майдони илм омад ва заминаи устувор барои таҳқиқи дигар марҳалаҳои омӯзиши библиографияшиносӣ ва китобшиносии тоҷик фароҳам гардид. Агар таҳқиқоти чанд соли охири соҳаи китобдориро аз назар гузаронем, дар меёбем, ки ба мисли таҳқиқоти Нодирзода Сайзароб Сайали пажуҳиши мукамал хеле кам ба назар мерасад. Аз ин ҷиҳат ин пажуҳиш шоистаи арзёбии амиқ ва қадр кардан аст.

Бояд таъakkур дод, ки библиография ҳамчун шоҳаи муҳими илм ва фарҳанг вазифаи мураттабсозӣ ва ҷамъоварии маълумоти китобӣ ва нашрияҳоро бар зимма дорад. Агар аҳли ҷомеа ба моҳияти библиография пурра сарфаҳм раванд, дар ҳаёти илмию фарҳангии ҷомеа, хусусан насли ҷавон тағироти кулӣ ба амал меояд. Зеро донишҷӯён ва баъзан дигар муҳаққиқони ҷавон, аз ҷумла магистрону аспирантон аз сабаби надонишгари моҳият ва услубҳои ҷустуҷӯи библиографӣ, бештари вақти худро дар ҷустуҷӯи адабиёти зарурӣ сарф мекунанд. Дар ҳолати огоҳ будан аз раванди библиографиякунонии маводи ҷопӣ дар ҷумҳурӣ, онҳо метавонанд дар фурсати ниҳоят кӯтоҳ садҳо сарчашмаро пайдо намуда, мутолиа ва дар пажуҳишоти худ истифода баранд. Аз ин рӯ, таҳқиқоти мазкур на танҳо барои муҳаққиқони соҳа зарур аст, балки донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии касбӣ низ метавонанд ба вазъи библиографияи тоҷик дар замони шуравӣ, хусусан, солҳои 1960-1990 ошноии комил пайдо карда, ба ин васила ба сарчашмаҳои библиографӣ дастрасӣ пайдо кунанд.

Автореферати Нодирзода Сайзароб Сайали аз 32 саҳифа иборат буда, муаллиф фишурдаи таҳқиқоти худро бо номи «Таҳаввул ва рушди равандҳои библиографияи тоҷик дар замони шуравӣ (солҳои 1960-1990): дастовардҳо ва мушкилот» дар он ҷой додааст. Дар автореферат ҳар як боб шарҳу тавзеҳ ёфта, муқаддима, хулоса ва тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ тибқи талаботи ҷорӣ пешниҳод гардидаанд.

Боби якуми диссертатсия «Пайдоиш, таҳаввул ва рушди назария ва амалияи библиографияи тоҷик дар солҳои 1960-1990» унвон дошта, аз ду зербоб иборат мебошад.

Маврид ба таъкид аст, ки дар солҳои аввали Иттиҳоди Шуравӣ таҳаввулоти фарҳангӣ ва сиёсӣ ба ташаккули низоми миллии китобдориву библиографӣ таъсири зиёд расонид. Махсусан, солҳои 1960 то 1990 дар Тоҷикистон равандҳои ташаккул ва рушд ёфтани библиографияи милли ба марҳилаҳои нави рушди илмию фарҳангӣ ворид шуданд. Он замон дар ҷумҳурӣ соҳаҳои илм ва маориф пайваста рушд ёфта, китобхонаҳо ва шуъбаҳои библиографӣ таъсис меёфтанд. Бо вучуди ин, то солҳои 1960 низоми библиографӣ ҳамаҷониба ва стандартӣ набуд.

Бо изҳори ин чанд андеша ба баррасии боби нахустини ин таҳқиқот мепардозем. Дар боби нахустин, муаллиф масоили дар диссертатсия таҳқиқшударо хеле фишурда ва фаҳмо дарҷ карда, моҳияти таҳқиқро ба хонандаи автореферат фаҳмонида тавонистааст. Ё зикр мекунад, ки ба фаъолият шурӯъ кардани бахшу шуъбаҳои мустақили илмӣ-таҳқиқотӣ, маълумотдиҳӣ-библиографӣ, библиографишиносӣ дар сохтори китобхонаҳои калонтарини ҷумҳурӣ, институтҳои илмӣ-таҳқиқотӣ ва марказҳои библиографӣ ҳамчун омили муҳим дар рушди библиографишиносии тоҷик мусоидат карданд. Ҳамзамон, қайд мегардад, ки масъалаҳои мубрами илми библиографишиносии тоҷик, бахусус омӯзиши масъалаҳои назариявии он тавассути баргузори чорабиниҳои илмӣ, аз қабيلي конференсияҳои илмӣ-назарӣ, семинар-тренингҳо ва нашри маҷмуаҳои илмӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд (автореф., с. 15). Дар интиҳо муҳаққиқ ба хулосае меояд, ки библиографишиносии тоҷик ҳамчун соҳаи мустақили илм охири солҳои 60-уми асри XX ба вучуд омада, бо мусоидати як қатор омилҳо дар солҳои минбаъда рушд кардааст ва барои пешрафти амалияи библиографияи тоҷик шароити мусоидро фароҳам овардааст. Маҷмуан, автореферати диссертатсия комилан муҳтавои корро баён карда, метавон доир ба муваффақиятҳои кори илмӣ зиёд андешаронӣ намуд, вале мо бо ҳамин иктифо менамоем.

Тавре аз автореферат бармеояд, боби дуюми таҳқиқот «Равандҳои таҳаввул ва рушди библиографияи илмӣ-ёрирасон ва тавсиявии тоҷик дар солҳои 1960-1990» номгузорӣ шудааст. Ин боб низ аз ду зербоб иборат мебошад. Аз таҳқиқот бармеояд, ки дар ин давра ташкил ва тақвияти фаъолияти муассисаҳои библиографӣ ҷараён дошта, библиографияи илмӣ-ёрирасон ва тавсиявии тоҷик рӯ ба рушд

ниҳодааст. Китобхонаҳои ҷумҳуриявӣ ба библиографиякунонӣ ва мураттабсозии маълумотҳо шурӯъ карданд. Феҳристҳо ва баргаҳое, ки маводи китобии Тоҷикистонро дар бар мегирифтанд, дар шакли мунтазам ва бонизом пешниҳод мегардиданд. Ҳамзамон, таҳқиқот муайян намудааст, ки дар заминаи мактаби библиографияшиносии рус дар китобхонаҳо роҳандозии шӯбаҳои библиографӣ ва хизматрасонии муштариён низ дар ин давра такмил ёфтааст. Воқеан, солҳои 1960–1990 дар рушди библиографияи тоҷик марҳилаи муҳим будааст. Зеро, маҳз дар ин давра ташаккул ва низомии муассисаҳои библиографӣ, нашри феҳристҳои гуногун ва густариши хизматрасонии китобхонаҳо ба назар мерасад. Аз ҷумла, яке аз марҳилаҳои рушди библиографияи тоҷик ба ин давраҳо рост меояд. Муаллиф зикр кардааст, ки “дар самти рушди низомии библиографияи илмӣ-ёрирасон дар Тоҷикистон саҳми КМИ ба номи И. Гандии АИ ҶШС Тоҷикистон хеле калон аст. КМИ ба номи И. Гандии АИ ҶШС Тоҷикистон шурӯъ аз соли 1961 силсилаи дастурҳои библиографиро таҳти унвони «Маводҳо доир ба китобномаҳои шарҳиҳои олимони Тоҷикистон» ба таъби мерасонад, ки барои рушди библиографияи илмӣ-ёрирасони тоҷик дар ҷумҳурии шароити мусоид муҳайё сохта, имкон додааст, ки осори илмӣ олимони тоҷик ҳарчи бештар бештар мавриди омӯзишу тарғиб қарор гиранд. Аз ҷониби китобхонаи мазкур тӯли солҳои 1961-1990 ба забони русӣ 44 барориши китобномаи шарҳиҳои олимони тоҷик ба таъби расидааст.” (автореф., с. 17).

Бояд таъкид кард, ки боби дувум низ дар автореферат хуб тавзеҳ ёфта, муаллиф қобилияти фикрронӣ, муқоисаанамой ва ҳулосабарориашро бараъло нишон додааст. Маҷмуан, автореферат ба талаботи муқарраргардида ҷавобгӯ мебошад ва моҳияти баланди илмӣ таҳқиқотро нишон медиҳад.

Дар баробари муваффақиятҳо дар диссертатсия чанд камбудӣ низ ба назар расид, ки дар оянда ба инобат гирифтани онҳо ба нафъи кор аст:

1. Муҳаққиқ дар автореферат дар баробари адабиёти истифодашуда, инчунин, дигар адабиётро низ илова кардааст, ки дар натиҷа рӯйхати адабиёт тӯлонӣ шудааст. Ҳамзамон, гуфта мешавад, ки “китобҳо, дастурҳои библиографӣ ва мақолаҳо” дар рӯйхати адабиёт ҷой дода шудаанд, аммо дар рӯйхати адабиёт ягон дастури библиографӣ ба назар намерасад (автореф., саҳ., 26-30).

2. Дар автореферат ҳамаи имлоӣ ва техникаӣ низ ба назар мерасад.

Аммо камбудихои дар боло зикршуда ба арзиши пажӯҳиш халале ворид намесозанд, зеро таҳқиқот мукамал ва анҷомёфта аст.

Хулоса, диссертатсияи Нодирзода Сайзароб Сайали дар мавзӯи «Таҳаввул ва рушди равандҳои библиографияи тоҷик дар замони шуравӣ (солҳои 1960-1990): дастовардҳо ва мушкилот» ба тамоми меъёрҳо ва талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, хусусан ба талаботи бандҳои 31-37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси (6D091000 – Кори китобдорӣ (6D091001 – Китобхонашиносӣ, библиографишиносӣ ва китобшиносӣ)» арзанда мебошад.

Муқарриз, муовини директори Муассисаи давлатии “Осорхонаи миллӣ”-и Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои педагогӣ

Наимзода Дилором Наим

Суроға: 734001, ш. Душанбе, хиёбони И.Сомонӣ 11,
Муассисаи давлатии “Осорхонаи миллӣ”-и
Дастгоҳи иҷроияи Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон
Тел.: (+992) 935-07-31-31; (+992 37) 227-86-47
E-mail: museum.tj@rambler.ru

Имзои Д.Н. Наимзодаро тасдиқ менамоям:
Сардори шуъбаи кадрҳо ва корҳои махсуси
Муассисаи давлатии “Осорхонаи миллӣ”-и
Дастгоҳи иҷроияи Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон
«15» 09 соли 2025

Қадамова Ф.Ш.